

AMAÇ VE KAVRAMLAR

İÇİNDEKİLER

- Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Okutulma Amaçları
- Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile İlgili Kavramlar
- Türk İnkılabı'nın Özellikleri ve Atatürk'ün İnkılap Anlayışı

HEDEFLER

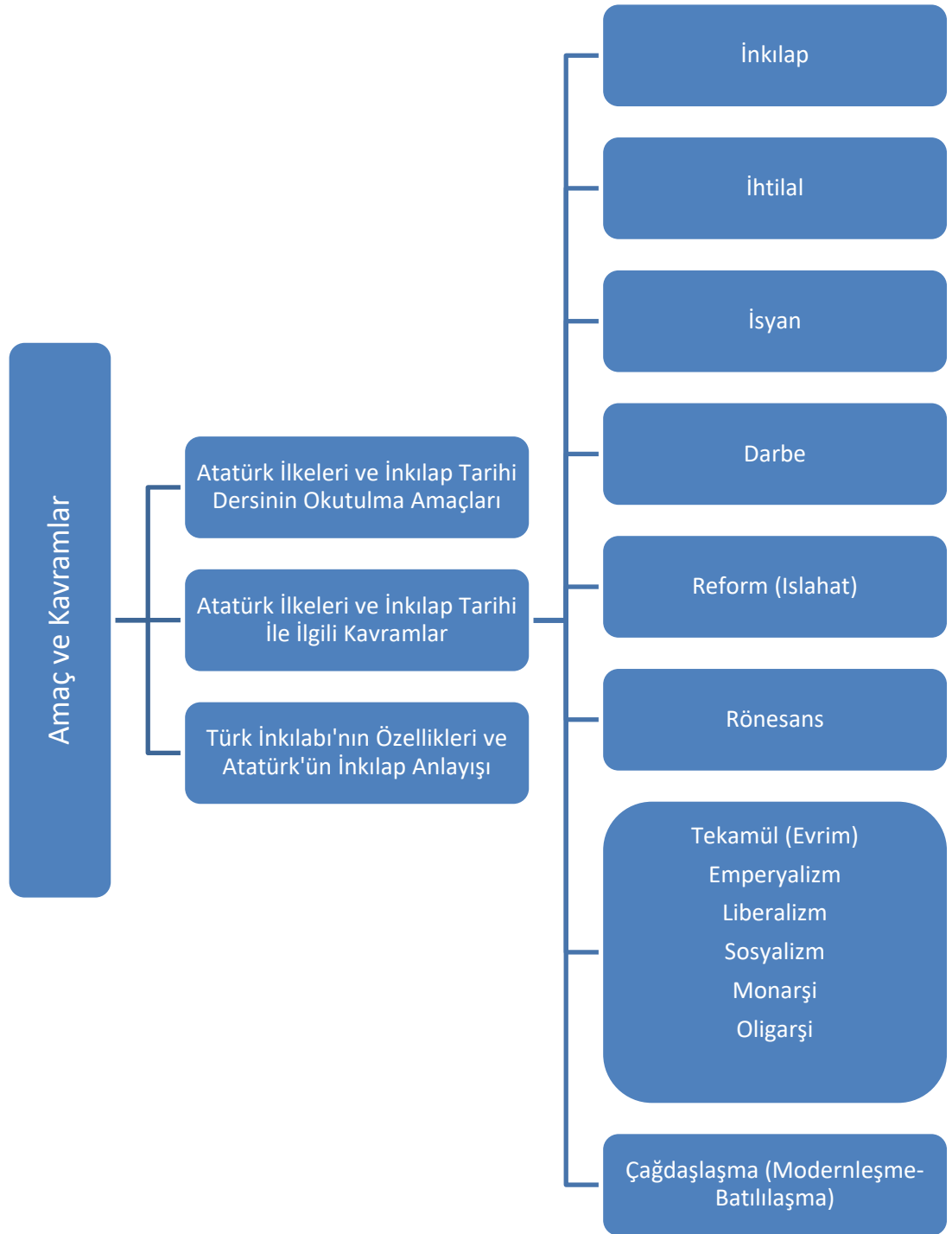
- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin okutulma amaçlarını öğrenebilecek,
- Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile ilgili kavramları açıklayabilecek,
- Türk İnkılabı'nın özelliklerini kavrayabilecek,
- Atatürk'ün inkılap hakkındaki görüşlerini öğrenebileceksiniz.

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I Öğr. Gör. Yücel ÇİL

ÜNİTE 1

GİRİŞ

“Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” dersi, yükseköğretim kurumlarının bütün fakülte ve yüksekokullarında okutulan zorunlu derslerden biridir. 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 4. ve 5. maddeleri gereğince, yükseköğretim kurumlarında, zorunlu ders olarak okutulmaktadır [1].

İlk olarak Ankara Hukuk Mektebi’nde dönemin Başbakanı İsmet İnönü’nün konferansı ile başlayan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi hususunda, 15 Nisan 1942 tarih ve 4204 sayılı Kanun’la *“Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünün”* kurulmasından sonra yeni bir aşamaya geçilmiş ve yüksekeğretimde bütün öğrencilerin okuması kararı alınmıştır.

Bu kitabın konusu *“İmparatorluktan Millî Devlete”* geçişin öyküsüdür [5]. Yani Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşu ve kurumsal yapılarının oluşumunu kapsamaktadır.

Türk milleti, I. Dünya Savaşı’nın ardından vermiş olduğu Millî Mücadele ile tam bağımsız yeni bir Türk Devleti’nin kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Bu mücadele dünyanın tüm mazlum milletlerine, emperyalist güçlere karşı verecekleri bağımsızlık savaşları için model olmuştur.

Türk milleti Mustafa Kemal Atatürk’le beraber, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak için devlet ve toplum yapısında birtakım köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Bunlar bütün hayatı kapsayan Türk İnkılapları’dır. Batının bilim, fen ve teknolojisine yetişmek ve çağdaş değerlere ulaşmak için bu inkılapların yeni nesiller tarafından iyi bilinmesi gerekmektedir.

İlk ünitemizde bu dersin okutulma amaçlarına hem de ilerleyen ünitelerde karşımıza çıkacak bazı düşünce ve kavramların tanımlarına yer verilmiştir. Çünkü bu kavramların bilinmesi, konuların daha iyi anlaşılmasında etkili olacaktır.

Bütün bu kavramlar ya doğrudan ya da dolaylı olarak konuların içeriklerinde bulunmaktadır. Onun için bilinmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, Millî Mücadele ve onu tamamlayan Türk İnkılabı’nın temel ilkeleri üzerine kurulmuştur.

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ DERSİNİN OKUTULMA AMAÇLARI

Atatürk’ün benim en büyük eserim dediği Türkiye Cumhuriyeti, Millî Mücadele ve onu tamamlayan Türk İnkılabı’nın temel ilkeleri üzerine kurulmuştur. Türk İnkılabı çok zor şartlar içerisinde başlamış ve başarıya ulaşmıştır.

Türk İnkılabı’nın gerçekleştirilmesinde üç önemli aşama kat edilmiştir. *Birincisi*, I. Dünya Savaşı’ndan galip çıkan büyük devletlerin Türkiye’yi işgal projelerini ortadan kaldırmak, *ikincisi* işlevini yitirmiş eski kurumları tasfiye etmek ve *son olarak* bunların yerine çağdaş yeni kurumlar getirmek.

Bu ders sadece geçmiş anlatan durağan bir tarih dersi olmaktan ziyade, Türk gençlerinin yakın tarihimizdeki olayları değerlendirip, gelecekle ilgili doğru kararlar alabilmesini sağlayan dinamik bir kültür dersidir. Çünkü tarihini bilmeyen milletler

hafızasını kaybetmiş fertler gibidir [2].

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin en temel amacı, Türk İnkılabı'nın ruhunu ve hedeflerini kavrayarak daha ileriye götürebilecek yeni nesiller yetiştirmek, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin doğuşunu ve gelişme evrelerini öğretmek ve Türk gençliğini gösterilen hedefler doğrultusunda donanımlı hale getirmek olarak ifade edilebilir [2, 3].

Bu amaçları biraz daha detaylandırarak olursak [2]:

- Bir lider olarak Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Türk Millî Mücadelesi'ni bütün safhalarıyla öğretmek,
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dayandığı Atatürk ilkelerini, çağdaş bir devlet ve toplum olabilmek için yapılan inkılapları Türk gençliğine kavratarak daha da ileri hedefleri göstermek,
- Türk gençliğini Atatürkçü düşünceden hareketle ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak millî hedefler etrafında kenetlenmiş bir gençlik olarak bilinçlendirmek,
- Atatürkçü düşünce sistemiyle, bu düşünceye yönelik tehditler hakkında doğru bilgiler vermek,
- Türk milletinin dünya milletler ailesi içindeki onurlu yerini gençliğimize öğretmek, onların geleceğe daha güvenle bakmalarını ve kendilerine güvenmelerini sağlamak,
- Türk gençliğini her şeyden evvel millî bir tarih şuuruyla donatmak ve onlara Mustafa Kemal Atatürk'ün kendisine emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti'ne sahip çıkma duygusunu benimsetmek.

Türk gençliğine düşen görev ise Atatürk'ün gösterdiği temel hedefler doğrultusunda modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni çağdaş uygarlık düzeyine yükselterek, Türk istiklalini ve Türkiye Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Atatürk'ün çağdaş uygarlığın üzerine çıkma hedefini henüz yakalamış değildir. Ancak bu hedefin Atatürk'ün manevi mirasım dediği akıl ve bilim yolunda yürüme ile başarılacağından hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır. Böylece Atatürk'ün söylediği gibi, *"İnkılabın amacını kavramış olanlar sürekli olarak onu koruma gücüne sahip olacaklardır"* [24, 2].

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Türk İnkılabı'nın daha iyi anlaşılabilmesi için bazı kavramların açıklanması gerekmektedir. Zira bazı kavramlar, aralarında farklılıklar olmasına rağmen bu farklılıklara bakılmaksızın çoğu zaman aynı anlamda da kullanılmaktadır. Örneğin inkılap ve ihtilal kelimeleri zaman zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. İhtilal ve inkılap kelimelerinden başka, dilimizde aynı anlama gelen *"devrim"* kelimesi de kullanılmaktadır. Devrim kelimesi *ideolojik anlamda düşünüldüğü zaman ihtilal; toplumsal, ekonomik ve siyasi manada değişimi ifade ettiği zaman inkılap kelimelerine karşılık gelir.* [3]

Türk gençliğine düşen görev Türk istiklalini ve Türkiye Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Bazen birbirlerinin tamamlayıcısı durumunda olan bu kavramlar, kullanıldığı yer ve konu bakımından farklılıkları ve ilişkileri açısından özellikle bilinmelidir.

İnkılap

Kavramların anlamları etimolojik olarak türediği kelimenin lügat manasıyla yakından ilgilidir. Köken olarak Arapça “*kalb*” kökünden gelen inkılap sözcüğü, bir hâlden başka bir hâle dönmek demektir [2, 4, 6, 8, 11].

Bu kelime Fransızca “*revolution*”, Almancada “*umwaelzung*”, İngilizce’de “*revolution*” kelimelerinin karşılığıdır [2, 3, 4, 11].

Hukukçular, sosyologlar, tarihçiler değişik tanımlamalar yapsalar da *genel olarak, köklü ve kuvvet yoluyla ani bir değişimi esas kabul etmektedirler* [28].

İnkılap köklü bir değişimi ifade eder. Türk hukuk lüğatinde ise inkılap; “*Bir milletin sahip olduğu siyasi, sosyal, askerî alanlardaki kurumların devlet eliyle makul ve ölçülü metotlarla köklü bir şekilde değiştirilerek yenileştirilmesidir*”. İnkılaplar; Sanayi İnkılabı, Kültür İnkılabı, Bilim İnkılabı, sosyal inkılaplar gibi çeşitli alanlarda olabilir [29, 2].

İnkılap sözcüğü gelişmeye, tekâmüle doğru bir değişikliği ifade eder. Bir başka tanıma göre de inkılap; tüm kurumları, devlet biçimi ve sosyal yapısı, ekonomik ilişkileri eskimiş, yaşam biçimi gelişemeyen bir sosyal-ekonomik-siyasi düzenin ani olarak yıkılıp, yerine yeni bir dünya görüşünün ürünü olan gelişme ve yaşama imkânı bulunan bir düzenin kuvvet yoluyla gelmesidir.

İnkılap bir kadronun yönettiği halk hareketidir. İnkılabın toplum tarafından kabul edilip benimsenmesi ve savunulması gerekir.

İnkılaplar, üç aşamada gerçekleşir. *Birinci aşama* hazırlık aşamasıdır. *İkinci aşama* aksiyon safhasıdır. *Üçüncü aşama* ise yeniden düzenleme safhasıdır [3, 4].

Birinci aşama mevcut otorite ve sistemdeki bozukluklara karşı, muhalif fikirlerin ortaya atıldığı dönemdir. Bu dönemi toplumdaki düşünürler, aydınlar hazırlar.

İkinci aşamada, yapılmak istenen değişiklikler yoğun bir şekilde uygulamaya konulur. İnkılapların bir önceki safhası ihtilaldir. Türk İnkılabı’nın aksiyon safhası 1919-1923 yıllarını kapsar. Bu safha Türk İnkılabı’nda, Fransız ve Bolşevik ihtilallerine göre kansız gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü aşama ise yeni sisteme uygun olarak gerçekleştirilen siyasi, toplumsal ve ekonomik değişimlerin ve yeni kurumların oluşturulduğu dönemdir. Bu aşamada artık inkılap başarılıdır. Atatürk inkılaplarına baktığımız zaman bütün bu aşamaların ilerideki ünitelerde anlatılacağı üzere adım adım gerçekleştiğini görebiliriz.

İhtilal

Arapça “*halel*”, bozma, kaldırma kökünden gelmektedir. *İhtilal bir devletin mevcut siyasal yapısını, iktidar düzenini ortadan kaldırmak için bu konudaki hukuk*

İnkılap köklü bir değişimi ifade eder.

kurallarına başvurmaksızın yapılan geniş bir harekettir. İhtilal mevcut bütünlüğü bozmaya yönelik bir mana taşır [2].

İnkılaplar gelişmeye, tekâmüle doğru bir değişiklik anlamına geldiği hâlde ihtilal tam tersine mevcut düzeni parçalamaya, düzeni dağıtmaya yönelik bir anlam ifade eder.

İhtilal kelimesinde inkılap anlamı, inkılap kelimesinde de ihtilal anlamı yoktur. İhtilal, inkılabın eylem aşamasıdır [3, 9]. Atatürk Türk İnkılabı'nı tanımlarken *"Bu inkılap kelimesinin ilk anda akla getirdiği ihtilal anlamından başka, ondan daha geniş bir değişmeyi anlatır."* [24, 3, 4] sözleriyle ihtilalin inkılabın eylem aşaması olduğunu belirtmiştir.

İhtilalin geliştirdiği fikirler, inkılapların oluşmasında uygulama alanları bulur [9]. İhtilal, hükûmet darbeleriyle asla karıştırılmamalıdır. Hükûmet darbeleri kısa süreli eylemsel bir durumdur. İhtilal ise uzun gelişmelerin sonucunda kendiliğinden ortaya çıkar.

İsyan

Sözlük anlamı olarak itaatsizlik, emre boyun eğmemek, ayaklanma demektir [6]. *Kavram olarak ise, toplum içinde belirli bir grubun veya herhangi bir teşkilatın sınırlı amaç ve hedefini gerçekleştirmek üzere devlete karşı başkaldırma hareketidir* [2, 3].

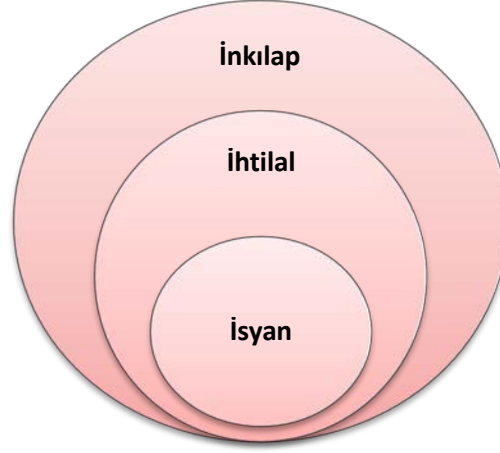
İsyanlar gelişme gösterebilirse ihtilale, ihtilal gelişme gösterebilirse inkılapa dönüşebilir. Örneğin 1789 yılında Fransa'da çıkan bazı olayların ihtilalin patlamasına zemin hazırladığı görülecektir [11].

Şöyle ki; mutlakiyetle yönetilen Fransa'da Kral Tanrı'nın yeryüzündeki tek temsilcisi olarak kabul ediliyordu. Sefil bir şekilde yaşayan halka rağmen kral ve yakınları lüks bir hayat sürüyordu. Halkın arasında büyük uçurumların olduğu toplumsal sınıflar oluşmuştu. Nüfusun büyük bir bölümünü oluşturan köylülerin hiç bir hakkı yoktu. İşte bu şartlarda başlayan ayaklanmalar, Fransız aydınlarının da toplumu yönlendirmeleriyle ihtilale dönüştü ve neticede Fransa'da köklü değişiklikler oldu [27].

Haksızlıklara karşı isyan ile değil, yürürlükte olan hukuk kuralları ile engel olmak en doğal ve en ideal olan yoldur [3].

İhtilal mevcut bütünlüğü bozmaya yönelik bir mana taşır.

Şekil 1. 1. İnkılabın aşamaları

Darbe

Darbe, devletin emri altındaki resmî kuvvetlerden birinin ani olarak anayasal olmayan yollarla mevcut hükûmeti devirmesi ve iktidara el koymasısıdır [2, 3, 11].

Çoğunlukla tanımı gereği şiddet içerir. Geniş halk kitlelerinin desteği olmadan yapılması ve köklü bir değişim hareketi olmaması sebebiyle “devrim” sayılmaz.

Darbe yönetimleri ülkede yönetici kadroları değiştiren, ülkenin ekonomik ve toplumsal düzeninde herhangi bir iyileştirme yapmayan, toplumun etik değerlerini bozan baskı yönetimleridir [12].

İslahat (Reform)

İslahat, Arapça “sulh” kökünden gelir ve *ıslah etme, iyileştirme, düzeltme manasındadır*. Bu kavram Fransızcada reform kelimesiyle aynı anlamdadır [2, 4, 28].

Toplumda ihtiyaçlara cevap veremeyen kurumların yeniden düzenlenmesidir. *Yani mevcudu iyileştirme şeklindeki çalışmalardır* [2, 6, 28]. Oysa inkılap hareketinde mevcudun yerine köklü değişiklikler önerilir. İslahatta mevcut düzen korunur.

İslahatın mevcut kurumsal yapının dışına taşmadan meşru düzenlemeler yoluyla iyileştirme ve değişim öneren siyasi düşünce şeklinde de tanımı yapılabilir. İslahatlar yapılırken rahatsız edici unsurların kaldırılması için yapılan öneri ve yöntemlerde kanunların ihlali yoktur [28].

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde kötü gidişatı durdurmak amacıyla bazı padişahlar ve devlet adamları çeşitli alanlarda ıslahatlar yapmışlardır. Ancak Osmanlı Devleti’ni yıkılmaktan kurtaramamışlardır.

Osmanlı Devleti’nde Lale Devri’nde başlayan ıslahatlar son döneme kadar devam etmesine rağmen maalesef köklü değişiklikler içermediği için istenilen amaca ulaşamamıştır.

Darbe: Devletin emri altındaki resmî kuvvetlerden birinin ani olarak anayasal olmayan yollarla mevcut hükûmeti devirmesi ve iktidara el koymasısıdır.

Rönesans

Rönesans kelime anlamı olarak yeniden doğuş demektir. Kavramsal olarak ise bilimde, sanatta, fikirde, edebiyatta yeniden doğuşu ifade etmektedir. Özellikle XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıl sonlarına kadar Avrupa’da bilim, sanat ve edebiyat alanlarındaki gelişmeleri ifade etmek üzere tarihteki özel anlamı ile bilinmektedir [30, 26].

Avrupa’da birçok bilim ve fikir adamı bu dönemde yetişti. Bu dönemde hümanizm akımı gelişti. Eski Çağ eserleri ve metinleri incelendi. Bu işlerle uğraşanlara hümanist, ortaya çıkan akıma da hümanizm denildi. Hümanizm, insanın kendi doğasını tanıması, kendi kanunlarını yapması ve kendi hakkına sahip çıkması anlayışına dayandı. Bu akım kendisine temsilciler buldu ve ortaya çıkan düşünceler zamanla tüm Avrupaya yayıldı.

Rönesans’ın temelini “Antik Kültür” oluşturmuştur. Bu kültür İlk Çağ’da Roma’da ve Yunanistan’da yaratılan kültürlerin tümüdür. Antik kültür Abbasiler zamanında Arap-İslam kültürünün gelişmesine de katkıda bulunmuştur [12].

Rönesans akımı dogmatik ve skolastik dünya görüşü yerine rasyonalizmi savunmuştur. İnanan insan yerine düşünen insanı yaratmıştır. Rönesans, feodalizmin en güçsüz; ticaret burjuvazisinin en güçlü olduğu İtalya’da ortaya çıkmıştır. Oradan Avrupa’ya yayılmıştır. Felsefe, estetik, bilim ve teknik alanlarındaki ilerlemeler ya da Aydınlanma Çağı olarak bilinen dönem Rönesans’la başlamıştır [12].

Tekâmül (Evrim)

Litaratürde tamamlanmak ve mükemmelleşmek olarak bilinen ve “kemat” kökünden türeyen “tekâmül” sözcüğü Arapça *kâmil olma ve olgunlaşma anlamlarına gelmektedir [2, 9, 22]. İlerleme ya da gelişme olarak da tanımlanmaktadır.*

Günümüz bilim ve felsefe dilinde batı dillerindeki “evolution” sözcüğü ile karşılanmaktadır. Bu sözcüğün Türkçedeki karşılığı ise evrimdir. *Tekâmül yavaş yavaş (tedricen) gelişmeyi çağırır. İnkılapta olduğu gibi hızlı bir değişiklik yoktur [2].* Tekâmülde insanların tavırları, telkinleri, toplumun yapısı, zamanı iyi programlama gibi faaliyetler etkili olur. Zorlama yoktur. Toplum bazı gelişmeleri kabul etmeyebilir.

Toplumlar tarih boyunca durmadan değişikliklere uğramışlardır. Toplumun bünyesini sarsmadan onu hırpalamadan yavaş yavaş yapılan değişiklikler tekâmül kavramını ifade eder [9].

Emperyalizm

Fransızca “*impérialisme*” sözcüğünden gelen emperyalizm, *kapitalizmin en üst aşaması olarak da ifade edilmektedir [13]. Emperyalizm, bir devletin ya da ulusun, başka bir devleti veya devletleri siyasi ve ekonomik açıdan egemenliği altına alıp yayılmasıdır [3].*

Emperyalizm bir devletin başka bir devleti veya devletleri siyasi ve ekonomik açıdan egemenliği altına almasıdır.

Temel ilkesi sömürüye ve rekabete dayalı olan bu sistem, aslında yüzyıllar boyunca “*sömürgecilik*” olarak kullanılmış, ancak zamana bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. XX. yüzyılın başlarından itibaren etkinlik gösteren emperyalizm, *sömürgecilik kavramının gelişmiş, modern hâlidir. Ancak bu iki kavram aynı anlama gelmemektedir [14]. Sömürgecilikte siyasal bağımlılık vardır. Buna karşılık emperyalizmde ise sadece siyasal değil, aynı zamanda ekonomik bağımlılıktan da söz etmek mümkündür [15].*

Emperyalizmin siyasal emperyalizm, demografik emperyalizm, dinî emperyalizm, kültürel emperyalizm, iktisadi emperyalizm gibi çeşitleri vardır. Emperyalist devletler amaçlarına ulaşmak için çok defa çeşitli emperyalist modelleri birlikte, bir arada kullanırlar. Özellikle kültür emperyalizmi, öteki emperyalizm türlerinin uygulanmasında onlara yardımcı olur ve onları tamamlar [3].

Liberalizm

Tarihsel geçmişi XVII. yüzyılın başlarına dek uzanan *liberalizm, sosyal bir doktrin ve felsefedir. Özgürlük, hürriyet ve serbestlik anlamlarına gelen bu sözcük İngilizce kökenli olup liberty kelimesinden türetilmiştir.*

Liberalizm, bireyciliğe dayalıdır. Ayrıca bireylerin siyasal ve ekonomik hak ve özgürlüklerini güvence altına almasını savunur. *Devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirildiği bir doktrindir.* Temsilcileri arasında Jonh Locke, David Hume ve Adam Smith gibi isimler vardır. Liberalizm demokrasinin yalnız hürlik ilkesine göre yorumlanmasından doğar. Liberal düşünürler, devletin; adalet, güvenlik, eğitim, sağlık ve altyapı gibi sosyal hizmetleri üstlenmesini, bunun dışındaki mal ve hizmetlerin üretiminin piyasa ekonomisine bırakılmasını savunmaktadır [16].

Sosyalizm

Fransızca “*socialisme*” kelimesinden gelmektedir. *Tanımsal olarak “toprak ve sermaye hâlinde üretim araçlarının mülkiyet hakkının topluma ait olmasını ve sınıfsız bir toplum oluşmasını savunan doktrin”dir [17].*

Liberal demokrasinin ve kapitalizmin doğurduğu yetersizlikler ve adaletsizlikler, sosyalizmin XIX. yüzyıl içinde ön plana çıkmasına ve önem kazanmasına sebep olmuştur.

Sosyalizm; kapitalist sistemin doğurduğu eşitsizlik ve adaletsizliği eleştirerek eşitlikçi bir toplumsal ve siyasal sistem oluşturmayı hedefleyen bir idolojidir. XIX. yüzyılda bugünkü anlamını ve kapsamını kazanan sosyalizmin gelişmesinde K. Marx’ın büyük rolü vardır [3].

K. Marx, kendinden önceki bütün sosyalist akımları “*ütöpik*”, kendisinin ileri sürdüğü tarihî maddecilik görüşünü ise “*ilmi*” ya da bilimsel kabul etmektedir. Bunun sebebi ise bilimsel bir yöntem, deney ve gözleme dayanmasıdır. Yani evrensel olmalıdır [12].

Günümüzde dünyanın çeşitli coğrafyalarında görülen birçok sosyalist akım, Marksizm’in çeşitli şekillerde biçim değiştirmesinden oluşmuştur.

Liberalizm, sosyal bir doktrin ve felsefedir. Özgürlük, hürriyet ve serbestlik anlamlarına gelen bu sözcük İngilizce kökenli olup liberty kelimesinden türetilmiştir.

Marksistler komünizm ile “İlmî Sosyalizm”i eş anlamlı kabul etmektedirler. Ancak çeşitli yorumlamalara göre sosyalizm evrimcidir. Komünizm ise devrimci ve ihtilalci bir karakter yapısına sahiptir [18].

Monarşi

Bu kavram Türkçeye Fransızca “*monarchie*” kelimesinden girmiştir. “*Monarchie*” kelimesi ise Yunanca “*tek şef*” anlamına gelen “*monos archos*” kelimelerinden türetilmiştir. Bu bağlamda monarşinin “*tek kişinin yönetimi*” anlamına geldiğini söylemek yanlış olmaz [19, 10].

Buna göre monarşi hükümdarın devlet gücünü tamamen elinde bulundurması olarak tanımlanabilir. Bu sistemde hükümdar ya da kral devletin en yüksek organıdır [20, 10].

Monarşilerde kural, başta devlet başkanlığı olmak üzere, üst düzey siyasal makamların babadan oğula geçmesidir. Bilinen en eski ve yaygın yönetim biçimi olan monarşi günümüzde giderek azalmıştır. Bazı devletlerde bizde olduğu gibi (1 Kasım 1922) tamamen ortadan kaldırıldı. Kimilerinde ise sembolik olarak varlığını devam ettirmektedir [28].

Oligarşi

Türkçeye Fransızcadan geçen bu kavram, Yunanca “*az-birkaç*” anlamlarına gelen “*oligo*” ve yönetmek anlamına gelen “*arkhein*” kelimelerinden türetilmiştir [21].

Ünlü düşünür Aristo oligarşiyi siyasal rejimin iktidardaki grubun kendi çıkarına göre işlediği rejim olarak tanımlamıştır. Bu kavram günümüzde “*azınlık iktidarına dayalı rejimler*” olarak değerlendirilmektedir [23]. Buna göre oligarşi küçük bir grubun iktidarda olduğu yönetim şeklidir.

Oligarşilerde iktidara egemen olan az sayıda kişiden oluşan grup, bir aile olabileceği gibi, çok dar bir sınıf da olabilir [28].

Çağdaşlaşma (Modernleşme-Batılılaşma)

“*Moderne*” sözcüğü Fransızca bir kelime olup yaşanan zamana, çağa uygunluk anlamında kullanılmaktadır. *Çağın gereklerine göre yaşamak demektir.* Eskiden kullanılan muasırlaşma, asrileşme veya günümüzde kullanılan batılılaşma, modernleşme, uygarlaşma gibi sözcüklerin en güzel karşılığı çağdaşlaşma kavramıdır. En geniş anlamıyla çağdaşlık gelişmiş dünyayı ve bu ölçütlerde yaşamayı ifade eder [2].

Bir başka ifadeyle; çağın gelişmiş kurumlarına, gelişmiş uygarlık düzeyine ulaşabilmek için gerekli olan ekonomik, toplumsal, psikolojik, siyasal değişmeyi gerçekleştirmek demektir [25].

Tanımdan da anlaşılabilceği gibi çağdaşlaşma sadece ekonomik ve sanayi alanlarında değil, diğer alanlarda da yenileşmeyi amaçlamaktadır.

Atatürk Dönemi Türk çağdaşlaşması, uygarlığa giden yolu açmıştır. Aynı

Modernizm çağın gereklerine göre yaşamak demektir.

zamanda yeni Türk Devleti, yapısı ve görünümüyle mazlum milletlere de önderlik etmiş, onlara örnek olmuştur. Atatürk'ün gösterdiği hedef muasır medeniyet seviyesidir, hatta onun üzerine çıkmaktır. Bunun gerçekleşebilmesi çağdaşlaşmanın sürekliliğiyle mümkündür. Uygarlık sürekli gelişmektedir. Çağa uyum sağlayabilme, bu gelişmeyi izlemekle mümkündür. Uygarlaşmamış devlet ya da milletlerin durumlarının perişanlığı göz önündedir.

Atatürk, Türk toplumunu her sahada uygar bir toplum durumuna getirmeyi amaçlamaktadır. *Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen modern ve bütün anlamı ve biçimiyle uygar bir toplumsal heyet durumuna getirmektir* [8, 24] derken çağdaşlaşma amacını belirtmiştir.

“Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delalettir” [8, 24] sözleriyle de çağdaşlaşmada izlenecek yolu göstermektedir.

TÜRK İNKILABI’NIN ÖZELLİKLERİ VE ATATÜRK’ÜN İNKILAP ANLAYIŞI

Türk İnkılabı, bir diriliş ve yenilik hareketidir. Türk milleti siyasi ve hukuki olarak millî egemenliğe dayalı modern bir devlet, sosyal yönüyle de ileri ve medeni bir toplum olma tercihinin Türk İnkılabı’yla gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türk milletinin bu coğrafyada kalıcı olabilmesi ve Yeni Türk Devleti’nin, Osmanlı Devleti’nin düştüğü duruma düşmemesi, gerekli köklü yapısal değişiklik ve yenileşmeleri gerçekleştirmesine bağlıdır.

Bu amaçla yapılan yeni düzenlemelerde toplumun ihtiyaçları dikkate alınmıştır. Millî varlığını sürdürmesi için bireyleri arasında ortak bağ; din ve mezhep yerine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı olmuştur. Vatandaşlık ortak kimliği ile toplum birbirine bağlanmıştır. Türk İnkılabı’yla devlet ve toplum hayatında çağdaş uygarlık prensipleri esas alınmıştır.

Türk İnkılabı, amaç, hazırlanış ve uygulama yönünden diğer inkılaplardan çok farklıdır.

Atatürk, gerçekleştirmeye çalıştığı inkılabın en belirgin özelliğini Ankara Hukuk Fakültesi’nin açılışında şu sözlerle ifade etmiştir: *“Türk İnkılabı nedir? Bu inkılap kelimenin ilk anda ima ettiği ihtilal manasından başka geniş bir tahavvülü (değişim, dönüşüm) ifade etmektedir.”* [24, 3, 8]. Atatürk bu değerlendirmesi ile milletimizin hayatının akışındaki değişiklikleri ifade eden Türk İnkılabı’nın, ihtilal anlamından daha geniş kapsamlı olduğunu dile getirmiştir.

Atatürk’e göre inkılap, *“Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak yerlerine milletin en yüksek uygar gereklere göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktadır.”* [24, 8].

Atatürk’ün yapmış olduğu bu tanımlamada *“milletin en yüksek uygar gereklere göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmak”* ifadesi inkılabın medeni niteliğini ve ileriye dönük yönünü vurgulamaktadır [3].

Vatandaşlık ortak kimliği ile Türk toplumu birbirine bağlanmıştır.

Yine bir konuşmasında Türk İnkılabı'nın kısa bir özetini yaparken şöyle demiştir; "Uçurum kenarında yıkık bir ülke...Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar..., yıllarca süren savaş..., ondan sonra, içerde ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet ve bunları başarmak için aralıksız inkılaplar... İşte Türk İnkılabı'nın kısa bir ifadesi" [3, 8, 24]. Atatürk bu sözleriyle Millî Mücadele Dönemi'ni de içine alan toplum ve devlet hayatındaki değişiklikleri Türk İnkılabı olarak ifade etmektedir. Bağımsız, çağdaş bir devlet ve millet olmanın şartını uygar olmakta gören Atatürk, Türkiye'nin uygarlaşabilmesinin ani ve köklü bir değişimle mümkün olabileceğini düşünmüştür. Kendisinin gerçekleştirmeye çalıştığı fikir ve prensiplerin, Türk milletinin mefkure ve emellerinin özeti olduğunu çeşitli şekillerle dile getirmiştir [3].

Atatürk'ün inkılapları ne kadar önemseyip değer verdiğini, kendisinin şu sözleri en güzel şekilde anlatmaktadır: *"İnkılap güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. İstikametimi daima o güneşe bakarak tayin eder ve öylece ilerlerim. Parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe müsaade edinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeğe devam etmek üzere dururum, tekrar o güneşe bakarak istikamet alırım."* [24, 2, 3, 8].

Atatürk, kendisinin gerçekleştirmeye çalıştığı inkılapların, Türk milletinin ideallerinin ve amaçlarının özeti olduğunu her vesile ile dile getirmiştir. Yaptığı her şeyi millet için yapan ve yaptığı her şeyde Türk milletine güvenip onunla bütünleşen Atatürk, hayatı boyunca Türk milletini layık olduğu çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmak için gece gündüz çalışmıştır.

İnkılap güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır.

Örnek

- Büyük Fransız İnkılabı nasıl bütün dünyayı etkilemişse Türk İnkılabı da Türk-İslam dünyasını etkilemiştir. Mazlum milletlere ve sömürgelere umut olmuştur.

Bireysel Etkinlik

- Türk ve Fransız inkılabının özelliklerini mukayese ediniz
- Türk İnkılabı'nın İslam dünyasına tesirleri hakkında araştırma yapınız
- Sömürgecilik ve emperyalizm hakkında çeşitli okumalar yapınız

Özet

•ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ DERSİNİN OKUTULMA AMAÇLARI

•6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4. ve 5. maddeleri gereğince, yükseköğretim kurumlarında, eğitim ve öğretim süresince, zorunlu olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi okutulması kabul edilmiştir.

• Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin en temel amacı, Türk İnkılabı'nın ruhunu ve hedeflerini kavrayarak geliştirecek yeni nesiller yetiştirmek, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin doğuşunu ve gelişme evrelerini öğretmek ve Türk gençliğini Atatürkçü düşünce sistemi doğrultusunda yetiştirmek olarak ifade edilebilir.

•ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

• Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı kavramların açıklanması gerekmektedir.

•İnkılap

• İnkılap köklü bir değişimi ifade eder: Türk hukuk lüğatinde ise inkılap; "Bir milletin sahip olduğu siyasi, sosyal, askerî alanlardaki kurumların devlet eliyle makul ve ölçülü metotlarla köklü bir şekilde değiştirilerek yenileştirilmesidir."

• İnkılaplar; hazırlık, aksiyon ve yeniden düzenleme adı verilen üç aşamada gerçekleşir.

•İhtilal

•İhtilal bir devletin mevcut siyasal yapısını, iktidar düzenini ortadan kaldırmak için bu konudaki hukuk kurallarına başvurmaksızın yapılan geniş bir halk hareketidir. İhtilal mevcut bütünlüğü bozmaya yönelik bir mana taşır.

• İnkılaplar gelişmeye, tekâmüle doğru bir değişiklik anlamına geldiği hâlde ihtilal tam tersine mevcut düzeni parçalamaya, düzeni dağıtmaya yönelik bir anlam ifade eder.

•İsyan

• Sözlük anlamı olarak itaatsizlik, emre boyun eğmeme, ayaklanma demektir. Kavram olarak ise, toplum içinde belirli bir grubun veya herhangi bir teşkilatın sınırlı amaç ve hedefini gerçekleştirmek üzere devlete karşı başkaldırma hareketidir.

•Darbe

• Devletin emri altındaki resmî kuvvetlerden birinin ani olarak anayasal olmayan yollarla mevcut hükûmeti devirmesi ve iktidara el koymasındır. Çoğunlukla tanımı gereği şiddet içerir. Geniş halk kitlelerinin desteği olmadan yapılması ve köklü bir değişim hareketi olmaması sebebiyle "devrim" sayılmaz.

•Reform (İslahat)

• İslahat, Arapça "sulh" kökünden gelen ve ıslah etme, iyileştirme, düzeltme manasındadır. Bu kavram Fransızca'da reform kelimesiyle aynı anlamdadır. Toplumda ihtiyaçlara cevap veremeyen kurumların yeniden düzenlenmesidir. Yani mevcudu iyileştirme şeklindeki çalışmalardır.

•Rönesans

• Anlam bakımından yeniden doğuşu ifade eder. Bilimde, sanatta, fikirde, edebiyatta yeniden doğuş demektir. Özellikle XV. ve XVI. yüzyılda Avrupa'da bilim, sanat ve edebiyat alanlarındaki gelişmeler olarak tarihteki özel anlamı ile bilinmektedir.

Özet (devamı)

- **Tekâmül (Evrim)**

- Tekâmül sözcüğü Arapça “kâmil” olma, olgunlaşma kökünden türemiştir, ilerleme, gelişme demektir. Günümüz Türkçesinde evrim sözcüğüyle ifade edilmektedir.

- **Çağdaşlaşma (Modernleşme-Batılılaşma)**

- Çağın gereklerine göre yaşamak demektir. Eskiden kullanılan muasırlaşma, asrileşme veya günümüzde kullanılan Batılılaşma, modernleşme, uygarlaşma gibi sözcüklerin en güzel karşılığı çağdaşlaşma kavramıdır. En geniş anlamıyla çağdaşlık gelişmiş dünyayı ve bu ölçütlerde yaşamayı ifade eder.

- **TÜRK İNKILABI’NIN ÖZELLİKLERİ VE ATATÜRK’ÜN İNKILAP ANLAYIŞI**

- Türk İnkılabı, bir diriliş ve yenilik hareketidir. Türk milleti siyasi ve hukuki olarak millî egemenliğe dayalı modern bir devlet, sosyal yönüyle de ileri ve medeni bir toplum olma tercihini Türk İnkılabı'yla gerçekleştirmiştir.

- Atatürk, kendisinin gerçekleştirmeye çalıştığı inkılapların, Türk milletinin ideallerinin ve amaçlarının özeti olduğunu her vesile ile dile getirmiştir. Yaptığı her şeyi milleti için yapan ve yaptığı her şeyde Türk milletine güvenip onunla bütünleşen Atatürk, hayatı boyunca Türk milletini layık olduğu çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmaya çalışmıştır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Atatürk, “Türk milletini son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine milletin en yüksek uygar gereklere göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumlar koymuş olmaktadır.” sözüyle aşağıdakilerden hangisini tanımlar?
  - a) Liberalizm
  - b) İnkılap
  - c) Tekâmül
  - d) Batılılaşma
  - e) Islahat
2. Bir devletin mevcut siyasal yapısını, iktidar düzenini ortadan kaldırmak için bu konudaki hukuk kurallarına başvurmaksızın, zor kullanarak yapılan geniş halk hareketi olarak tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?
  - a) İnkılap
  - b) Tekâmül
  - c) İhtilal
  - d) Islahat
  - e) Modernleşme
3. Türk İnkılabı’nın temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?
  - a) Mevcut yönetime başkaldırmak
  - b) Ekonomiyi geliştirmek
  - c) Eskimiş kurumları iyileştirmek
  - d) Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak
  - e) Geleneksel kurumları korumak
4. Aşağıdakilerden hangisi Atatürkçü dünya görüşünün temelini oluşturur?
  - a) Geleneksel dünya görüşü
  - b) Evrimcilik
  - c) Teokrasi
  - d) Felsefe
  - e) Akılcılık ve bilim
5. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin okutulma amaçlarından biri değildir?
  - a) Mustafa Kemal Atatürk’ün Milli Mücadele ve inkılaplar sürecindeki rolünü öğretmek
  - b) İnkılaplar sürecini öğretmek
  - c) Osmanlı padişahlarının sıralamalarını öğretmek
  - d) Atatürkçü düşünce sistemini öğretmek
  - e) Milli birlik ve bütünlük ruhunu sağlamak

6. Aşağıdaki kavramlardan hangisi, gelişmeyi tedrici (yavaş yavaş) olduğunu çağrıştırır?
- a) Muasırlaşma
  - b) Islahat
  - c) Tekamül
  - d) Reform
  - e) İnkılap
7. Aşağıdakilerden hangisi gelişmiş dünyayı ve bu ölçütlerde yaşamayı ifade eder?
- a) Rönesans
  - b) Evrim
  - c) İnkılap
  - d) Çağdaşlık
  - e) Tekamül
8. Toplum içinde belirli bir grubun veya herhangi bir teşkilatın sınırlı amaç ve hedefini gerçekleştirmek üzere devlete karşı başkaldırma hareketi olarak tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?
- a) Darbe
  - b) İnkılap
  - c) İsyan
  - d) Reform
  - e) Devrim
9. .... bir devletin ya da ulusun, başka bir devleti veya devletleri siyasi ve ekonomik açıdan egemenliği altına alıp yayılması olarak tanımlanır.
- Cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- a) Emperyalizm
  - b) Evrim
  - c) Liberalizm
  - d) Reform
  - e) Tekâmül
10. Azınlık iktidarına dayalı, küçük bir grubun iktidarda olduğu yönetim şekli aşağıdakilerden hangisidir?
- a) Fedaral yönetim
  - b) Monarşi
  - c) Teokrasi
  - d) Oligarşi
  - e) Cumhuriyet

Cevap Anahtarı

1.b, 2.c, 3.d, 4.e, 5.c, 6.c, 7.d, 8.c, 9.a, 10.d

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] 6 Kasım 1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu.
- [2] YÖK. (1997). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Türk İnkılabının Hazırlık Dönemi ve Türk İstiklal Savaşı ,(Baskı 1). Ankara.
- [3] Eroğlu, H. (1982). Türk İnkılap Tarihi. İstanbul.
- [4] Akandere, O. (Edit.), (2007). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Konya.
- [5] Öztürk,C.(2005).İmparatorluktan Ulus Devlete,Türk İnkılap Tarihi.Ankara
- [6] Develioğlu, F. (1986). Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara.
- [7] Yalçın, E.S. (2008). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi. Ankara.
- [8] Kocatürk, U. (1984). Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri. Ankara.
- [9] Mumcu, A.(1996)Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, İstanbul
- [10] Afetinan, A. (1969). Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları. Ankara.
- [11] Kubalı, H. N. (1973). Türk Devrim Tarihi Dersleri. İstanbul.
- [12] Bilgiç, A. Timur, (2012), Tarih Terimleri Sözlüğü, İstanbul,
- [13] Lenin, Vlademir İlyiç, (2003) Emperyalizm Kapitalizm'in En Yüksek Aşaması, Ankara.
- [14] Bayraktar, Nesrin, (2017). "Emperyalizm Nedir? Emperyalist Ne Demek? Kime Denir?", (Eylül) (<https://paratic.com/emperyalizm-nedir-emperyalist-kimdir/>).
- [15] Bağce, H. Emre, (2003). "Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S. 28, (Mart).
- [16] Aktan, Coşkun Can, (1995). "Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm", Amme İdaresi Dergisi, XXVIII/1, (Mart).
- [17] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT_S.5b185a18a4c0c3.12090599
- [18] Ülken, Hilmi Ziya, (1969), Sosyoloji Sözlüğü. İstanbul,
- [19] Dikici, Fatih, (2005). Anayasa Hukuku. Ankara,
- [20] Gözler, Kemal, (1999). "Hukuk Açısından Monarşi ve Cumhuriyet Kavramlarının Tanımı Sorunu", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, LIV/1.
- [21] <https://www.etymonline.com/search?q=oligarchy/E.T.31.05.2018>.
- [22] <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c40/c400191.pdf>

- [23] Buran, Hasan. (2009). Siyasal Rejim Sınıflamalarının Yeniden Gözden Geçirilmeleri Üzerine., Süleyman Demirel Üniversitesi İBF Dergisi, XIV/1.
- [24] (1989). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- [25] Berkes, N. (1973). Türkiye'de Çağdaşlaşma. Ankara.
- [26] Meydan Larousse, Rönesans maddesi
- [27] Tanilli, S. (1990). Yüzyılların Gerçeęi ve Mirası (İnsanlık Tarihine Giriş) (Cilt I, VI). İstanbul.
- [28] (1990). Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (Cilt I, II, III, IV). İstanbul.
- [29] (1956) Türk Hukuk Lûgatı, Ankara.
- [30] Tanilli, S. (1992). Uygarlık Tarihi, İstanbul.